

Lausunto

01.09.2023

Asia: VN/21468/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa edellä tarkoitettusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Pyyntö johdosta lausun seuraavan.

Esitysluonnoksen mukaan velallisen suojaosuuden määrä säädettäisiin samalle tasolle kuin mitä se on väliaikaisen lain (laki ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta, 985/2022) voimassaoloaikana vuonna 2023. Kyseisellä lailla säädettiin merkittävä tasokorotus velallisen itsensä osalta laskettavaan suojaosuuteen, ja sen tavoitteena oli lisätä velallisten käyttöön jäävien tulojen määrää ja tukea siten heidän ostovoimaansa poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa.

Nyt lausunnolla olevassa esitysluonnoksessa on kysymys suojaosuuden korotuksen säätämisestä pysyväksi, – luonnoksen mukaan – kunnes uusista laskentasäännöistä on säädetty. Esitysluonnoksen mukaan kuluvan hallituskauden aikana on tarkoitus uudistaa tulojen ulosmittausta koskevat säännökset kokonaisuutena.

Luonnoksen mukaan velallisen kannalta tarkasteltuna suojaosuuden säilyttäminen korkealla tasolla johtaa yhtäältä velallisen käyttöön jäävän rahamäärän lisääntymiseen ja toisaalta ulosmittausajan pitenemiseen ja useimmiten korkokustannusten kasvamiseen sekä joissakin tapauksissa muun omaisuuden ulosmittaukseen ja myyntiin. Lainmuutos myös lisäisi niiden velallisen lukumäärää, jotka jäävät jatkossa kokonaan ulosmittauksen ulkopuolelle. Esitysluonnoksessa esitetyn mukaan vuoden 2023 tilastotiedot vahvistavat käsitystä siitä, että suojaosuuden korottaminen lisää selvästi maksuhäiriömerkintöjen määrää. Velkojien kannalta arvioituna esitys tarkoittaisi sitä, että osa velkojista saa suorituksen saatavilleen hitaammassa aikataulussa. Niissä tapauksissa, joissa velka tai sitä koskeva ulosotto peruste ehtii vanhentua ennen kuin velka tulee kokonaan maksetuksi, suojaosuuden korottaminen merkitsee pienempää ulosmittauskertymää saatavalle.

Väliaikaista lakia koskevassa lausunnossa perustuslakivaliokunta (PeVL 59/2022 vp) katsoi, että ehdotus oli merkityksellinen ennen kaikkea perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuudensuojan kannalta velkojan näkökulmasta. Perustuslakivaliokunnan mukaan ehdotetulle suojaosuuden korottamiselle oli esityksessä esitetty perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet.

Totean, että väliaikaista lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 216/2022 vp, s. 20) säätämisyjärjestysperusteluissa, arvioitaessa suojaosuuden korottamista velkojan näkökulmasta, se, että tuolloin ehdotettu korotus oli väliaikainen, oli merkityksellisessä asemassa. Lopputulemana perusteluissa todettiin seuraavaa: ”Ehdotetun muutoksen perusteita voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävinä ja itse muutosehdotusta perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla siten oikeasuhtaisena, ettei se muodostu velkojien kannalta kohtuuttomaksi. Arvioon vaikuttaa merkittävästi se, että muutos olisi väliaikainen.”

Velallisen näkökulmasta arvioituna, luonnoksen mukainen esitys on merkityksellinen heidän yhdenvertaisen kohtelunsa kannalta. Suojaosuuden korottamisen vaikutukset kun riippuvat siitä, mihin tuloluokkaan velallinen kuuluu. Esitysluonnoksessa ehdotettu – ja vuonna 2023 voimassa oleva – korotus pienentäisi palkasta ulosmitattavaa määrää niillä velallisilla, jotka kuuluvat tulo- ja eläinrajoituksen piiriin (pienituloisimmat velalliset) sekä osalla niistä velallisista, joiden nettotulot ovat yli neljä kertaa suojaosuuden määrä (suurituloisimmat velalliset). Suojaosuuden korotuksella ei olisi vaikutusta niihin velallisiiin, joiden nettotulot ovat suojaosuuden korottamisen jälkeenkin yli kaksi kertaa suojaosuuden määrä ja enintään neljä kertaa suojaosuuden määrä (keskituloiset velalliset). Esitysluonnoksen mukaan tarpeet saada huojennusta ulosmittaukseen toteutuisivat näiden keskituloisten velallisten kohdalla (ainoastaan) ulosoton vapaakuukausien ja ulosmittauksen määrän rajoittamisen kautta.

Esitysluonnoksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan ”tasokorotusta jatkamalla varmistetaan pienituloisten velallisten selviytyminen laajemman lainsäädäntöuudistuksen valmistelun aikana, vaikkakin uudistus samalla ulosmittaus säännöistä johtuen keventää myös suurituloisimpien velallisten tulojen ulosmittausta”. Viimeksi mainittujen kohdalla ulosmittauksen keventymistä on perustelussa kuvattu hyväksyttävänä ”sivuvaikutuksena”.

Siihen nähden, että kysymys ei nyt ole väliaikaisesta laista, vaan mahdollisesti useamman vuoden voimassa olevasta, katson, että esitysluonnoksen mukaisen suojaosuuden korottamisen perusteita ja hyväksyttävyyttä samoin kuin eriäviä vaikutuksia eri tuloluokkiin kuuluvien velallisten kohdalla on asian jatkovalmistelussa vielä aiheellista tarkemmin arvioida. Arvioinnissa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että nyt kysymys olisi pysyvästä suojaosuuden korottamisesta.

Kun kysymys on väliaikaista lakia pysyvämmästä muutosesityksestä, mielestäni olisi aiheellista myös laajemmin arvioida, olisivatko esitysluonnoksessa esitetyt ja sinänsä perustellut tavoitteet, muilla, mahdollisesti vähemmän kaavamaisilla ja siten paremmin kohdennettavissa olevilla keinoilla

toteutettavissa. On myös aiheellista muistaa, ettei kaikilla ulosottovelallisilla ole todellista tarvetta – elinkustannusten noususta huolimatta – ulosmittauksen määrän pienentämiselle.

Esitysluonnoksessa esitetystä suojaosuuden korotuksesta totean myös, että välttyäkseen luonnoksessa esille tuoduista velallisen kannalta arvioituna negatiivisina pidettävistä seurauksista, ulosottovelallinen voi toki suojaosuuden korotuksen jälkeen itsekin vapaaehtoisesti lyhentää ulosottovelkojaan. On kuitenkin myös sellaisia ulosottovelallisia, jotka eivät itse – syystä tai toisesta – kykene huolehtimaan taloudellisista velvoitteistaan, mutta jotka eivät kuitenkaan ole edunvalvonnan alaisia. Heidän kohdallaan käyttöön jäävän rahamäärän lisääntyminen voi merkitä vain todettuja kielteisiä seurauksia, kun velat eivät enää tulekaan hoidetuksi ulosoton kautta kuten aiemmin.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Esittelijäneuvos

Terhi Arjola-Sarja

Arjola-Sarja Terhi
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia